

BOŻENA MATYJAS

WARTOŚCI PREFEROWANE
PRZEZ MŁODZIEŻ GIMNAZJALNĄ
RAPORT Z BADAŃ

WSTĘP

Codzienne wybory, nasze życie opiera się na wartościach, które uznajemy. Wszystko, co robimy, jest im podporządkowane, choć zwykle nie jesteśmy tego świadomi. Sterują one naszym postępowaniem, naszymi myślami. Aprobujemy lub odrzucamy coś właśnie z powodu wartości, które uznajemy. Normują wszystkie sfery naszego życia. Decydują niejednokrotnie o tym, jak inni nas spostrzegają, a także o tym, jak my spostrzegamy innych.

Badając wartości uznawane, preferowane przez jednostkę, mamy możliwości poznania jej sposobu widzenia świata, stosunku nie tylko do innych ludzi, ale także do samego siebie. Poznajemy jej ocenę zjawisk społecznych. Wartości odgrywają ogromną rolę w kształtowaniu motywacji jednostki. Są wyznacznikiem jej zachowań. Właśnie wartości wpływają na podejmowane przez nas decyzje, dokonywane wybory pomiędzy dobrem a złem. Wybór, jakiego każdy z nas dokona, decyduje o jakości i kształcie naszego życia¹.

Niniejszy artykuł dotyczy wartości preferowanych przez młodzież gimnazjalną. Na wstępie wyjaśniono pojęcie „wartości”, funkcje przez nie pełnione, omówiono klasyfikacje wartości wyróżnione w literaturze przedmiotu oraz

---

Prof. nadzw. dr hab. BOŻENA MATYJAS – Zakład Pedagogiki Społecznej, Wydział Pedagogiczny i Artystyczny Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego Jana Kochanowskiego w Kielcach; adres do korespondencji: ul. Krakowska 11, 25-029 Kielce; e-mail: bmatyjas@wp.pl

¹ A. B ł a s i a k, *Młodzież wobec wartości*, „Horyzonty Wychowania” 2004, nr 3, s. 87.

system i tworzone przez nie hierarchie. Dalsze rozważania teoretyczne charakteryzują rolę wartości w wychowaniu oraz wpływ rodziny, szkoły, mass mediów na świat wartości młodzieży. W dalszej części artykułu omówione zostały wyniki badań własnych przeprowadzone wśród gimnazjalistów (w mieście i na wsi). Przedstawiono tutaj wartości preferowane przez badanych uczniów, ich szczegółową analizę uwzględniającą miejsce zamieszkania oraz płeć respondentów.

I. PROBLEMATYKA WARTOŚCI W LITERATURZE

Pojęcie „wartość” uważane jest za jedno z najtrudniejszych do zdefiniowania. Nie zniechęca to jednak badaczy do posługiwania się tym terminem. Stosowane jest w rozważaniach z wielu dziedzin, a wśród nich w filozofii, antropologii kulturowej, etnografii, socjologii, psychologii, pedagogice. Szerokie znaczenie nadaje się mu w ekonomii, prawie i polityce. Niedosyt w precyzyjnym określeniu terminu wartości wynika ze złożoności tego pojęcia, trudności w rozróżnieniu jednej wartości od innych, a także „z rozbieżności spojrzeń na istotę, genezę i sposoby poznawania wartości” oraz „ze zmiennego bądź trwałego traktowania ich struktury”².

Zacznę więc od próby zdefiniowania terminu „wartość”. M.J. Szymański³ podkreśla, że wartości zaczęły uzyskiwać swoisty charakter odpowiadający dziedzinie naukowej, w której były prowadzone, wraz z wyodrębnianiem się z filozofii wielu nauk. I tak psychologowie ujmują wartości mając na uwadze ich znaczenie w życiu psychicznym człowieka, socjologowie rozpatrują je ze względu na pełnione przez nie funkcje regulacyjne w życiu społecznym, antropologów kulturowych interesuje głównie wpływ wartości na tworzenie, upowszechnianie i trwałość dóbr kultury. W ramach poszczególnych dyscyplin naukowych nie dochodzi jednak, zdaniem cytowanego autora, do ujednoczenia czy choćby częściowej integracji sposobu definiowania wartości. Wręcz przeciwnie, dochodzi tu do dalszego różnicowania się znaczeń nadawanych pojęciu wartości, co nie sprzyja dochodzeniu do wspólnych wniosków.

Zamieszczone/ukazane w naukach społecznych rozważania wskazują, że najogólniejszy podział rozumienia pojęcia wartości przebiega między tymi,

---

² K. D e n e k, *Wartości i cele edukacji szkolnej*, Poznań–Toruń 1994, s. 15.

³ M.J. S z y m a ń s k i, *Młodzież wobec wartości*, Warszawa 2000, s. 10-11.

którzy utożsamiają wartości z przedmiotami lub cechami, a tymi którzy traktują je jako zjawiska świadomości. Zwolennicy pierwszej obiektywistycznej koncepcji uznają istnienie powszechnego i niezmiennego świata wartości, mającego swe korzenie w naturze ludzkiej. Przeciwnieństwem takiego postrzegania jest koncepcja subiektywistyczna, która zakłada zmienny charakter wartości, uzależniony od warunków historycznych danej epoki czy od poszczególnych jednostek. Wartości są tu rozumiane jako efekt podmiotowego indywidualnego działania lub jako akt woli, który nie podlega racjonalnej obiektywizacji⁴.

Wartość w znaczeniu socjologicznym rozumiana jest w dwojaki sposób:

- to, czego osoba chce, pragnie, co preferuje, z czego jest zadowolona
- to, co wspólnota nakazuje, sankcjonuje lub narzuca⁵.

Wśród definicji socjologicznych znajdują się m.in. definicje: M. Misztal⁶, R. Doniec⁷, H. Mendras⁸, N. Goodman⁹ i innych.

O wartościach w ujęciu psychologicznym, m.in., jako przedmiocie, który zaspokaja potrzeby jednostki czy obserwowalne zachowania jednostki, pisali Cz. Matuszewicz¹⁰, Z. Skorny¹¹ czy J. Mariański¹². Ujęcie kulturowe reprezentują definicje L. Dyczewskiego¹³, J. Homplewicza¹⁴, I. Koźmińskiej, E. Olszewskiej¹⁵ i innych. Wskazują one m.in. na powszechnie akceptowane sądy egzystencjalno-normatywne (orientacje wartościujące) czy rozpowszechniane w danym społeczeństwie przekonania, określające godne pożądania sądy i zachowania członków społeczeństwa.

---

⁴ A. B ł a s i a k, *Młodzież – świat wartości*, Kraków 2002, s. 131.

⁵ K. R y c z a n, *Wartości katolików a typ środowiska miejskiego*, Lublin 1992, s. 19.

⁶ Zob. M. M i s z t a l, *Problematyka wartości w socjologii*, Warszawa 1980.

⁷ R. D o n i e c, *Stanisława Brzozowskiego filozofia pracy jako wartości i tworzywa kultury*, w: *Spór o wartości w kulturze i wychowaniu*, red. F. Adamski, Kraków 1991.

⁸ H. M e n d r a s, *Elementy socjologii*, Wrocław 1997.

⁹ N. G o l d m a n, *Wstęp do socjologii*, Poznań 1997.

¹⁰ Cz. M a t u s e w i c z, *Psychologia wartości*, Warszawa 1975.

¹¹ Z. S k o r n y, *Wartości a wychowanie*, „Edukacja” 1990, nr 2.

¹² J. M a r i a ń s k i, *Wprowadzenie do socjologii moralności*, Lublin 1989.

¹³ L. D y c z e w s k i, *Kultura polska w procesie przemian*, Lublin 1995.

¹⁴ J. H o m p l e w i c z, *Etyka pedagogiczna*, Rzeszów 1996.

¹⁵ I. K o ź m i ń s k a, E. O l s z e w s k a, *Z dzieckiem w świat wartości*, Warszawa 2007.

Chciałabym wskazać na pedagogiczne ujęcie wartości, reprezentuje je m.in. M.J. Szymański¹⁶ i M. Łobocki¹⁷, którzy rozumieją pojęcie „wartości” w następujący sposób: wartość to na ogół to wszystko, co dla jednostki i społeczeństwa jest cenne i godne pożądania, stanowi cel ludzkich dążeń, łącząc się jednocześnie z pozytywnymi przeżyciami. Często wartość stanowi podstawę czy też istotny punkt odniesienia do uznania czegoś za dobre lub złe¹⁸.

Kontynuując myśl M. Łobockiego, wartości mogą mieć charakter obiektywny lub subiektywny. Wartości obiektywne są czymś zupełnie niezależnym od wewnętrznej treści przeżyć człowieka, jego pragnień, potrzeb, uczuć. Są nimi m.in. dobro, prawda i piękno. Istnieją obiektywnie, a więc niezależnie od tego, czy nam się podobają i będziemy je preferować czy natkną się na dezaprobatę i odrzucenie. Zgodnie z teorią subiektywistyczną, wartości są właściwościami zależnymi od człowieka, od jego potrzeb, pragnień, dążeń. Wartości pojawiają się tu jako rezultat naszych subiektywnych doznań. Współcześni uczeni przychylają się ku obiektywno-subiektywnemu rozumieniu wartości, podkreślając ich nierozłączny charakter. Warunkiem koniecznym bowiem zaistnienia wartości jest nie tylko rzeczywista właściwość przedmiotu, ale także stosunek do niej podmiotu¹⁹.

Na użytek niniejszego artykułu przyjęta została definicja J. Szczepańskiego²⁰, który poprzez wartość rozumie „dowolny przedmiot materialny lub idealny, ideę lub instytucję, przedmiot rzeczywisty lub wyimaginowany, w stosunku do którego jednostki przyjmują postawę – szacunku, przypisując mu ważną rolę w swoim życiu i dążenie do jego osiągnięcia odczuwają jako przymus”. W mojej opinii jest to definicja uniwersalna. Łączy w sobie orientację zarówno na jednostkę, jak i społeczność, co w przypadku badań empirycznych przeze mnie prowadzonych ma duże znaczenie.

W literaturze przedmiotu można spotkać różne klasyfikacje wartości, w zależności od przyjętego kryterium i autora, który reprezentuje daną dziedzinę nauki. Podziału takiego dokonali m.in.: E. Spranger, R. Hartman, M. Rokeach, M. Mead, Cz. Matuszewicz, R. Jedliński i inni²¹. Istnieje zatem

---

¹⁶ S z y m a ń s k i, *Młodzież wobec wartości*.

¹⁷ M. Ł o b o c k i, *Teoria wychowania w zarysie*, Kraków 2004.

¹⁸ Tamże, s. 96.

¹⁹ Tamże, s. 97-98.

²⁰ J. S z c z e p a ń s k i, *Elementarne pojęcia socjologii*, Warszawa 1970, s. 97-98.

²¹ Za: M. Ł o b o c k i, *Wychowanie moralne w zarysie*, Kraków 2002, s. 76; Cz. M a t u s e w i c z, *Psychologia wartości*, Warszawa 1975, s. 53-54, 66-67.

wiele kwalifikacji wartości. Różne są podstawy ich grupowania, zasady, które się stosuje budując te klasyfikacje. Dla pedagoga wydaje się przydatna klasyfikacja stworzona przez M. Szymańskiego²², który dzieli ogół wartości na 10 grup: 1) allocentryczne, 2) prospołeczne, 3) przyjemnościowe, 4) związane z pracą, 5) edukacyjne, 6) związane z władzą, 7) kulturalne, 8) obywatelskie, 9) rodzinne, 10) materialne. Wyżej wymieniony autor skonstruował własne narzędzie do badań wartości: Kwestionariusz ankiety „100 zdań – 100 opinii”.

Na ogół wartości nie funkcjonują w sposób oderwany, pojedynczo. W świadomości ludzi tworzą określone układy budując system wartości. Ustalenie wartości preferowanych przez młodzież, pozwala mierzyć rangę określonych wartości i ustalać korelację z innymi wartościami.

Preferowane grupy wartości umożliwiają również lepszą orientację w stanie świadomości młodych ludzi, pozwalają zrozumieć ich potrzeby życiowe. W wymiarze pedagogicznym znajomość akceptowanych przez młodzież wartości stanowi punkt wyjścia dla wychowawców w nadawaniu procesom edukacyjnym właściwych kierunków oraz weryfikacji dotychczasowych²³.

Wartości mają ogromny wpływ na nasze życie, jego jakość, podejmowane na co dzień decyzje. To one sterują naszymi myślami, działając wbrew sobie, a więc i wbrew wyznaczonym wartościom odczuwamy niepokój, wyrzuty sumienia. Wartości decydują o potrzebach, pragnieniach, które odczuwamy. To one decydują o naszym podejściu do rozwiązywania mniejszych i większych problemów. Wartości wpływają nie tylko na nasze życie, ale i na osoby, z którymi spotykamy się na co dzień, jak i na szersze kręgi społeczne. K. Popielski²⁴ wskazuje na następujące znaczenia wartości:

- są one przedmiotem dążenia i odniesienia ludzkiego życia. Realizują się podczas aktywności i stylu życia człowieka. Są rzeczywistością, w której człowiek uczestniczy, do której świadomie odnosi się i do której dąży. To świat ich najgłębszych potrzeb, odniesień, dążeń i pragnień;
- są regulatorami form życia społecznego;
- stanowią rzeczywistość kulturotwórczą;
- są czynnikiem mobilizującym i wyzwalającym siły motywacyjne;

---

²² M. S z y m a ń s k i, *Młodzież wobec wartości. Próba diagnozy*, Warszawa 2006, s. 30.

²³ B ł a s i a k, *Młodzież wobec wartości*, s. 91.

²⁴ K. P o p i e l s k i, *Wartości i ich znaczenie w życiu ludzi*, w: *Człowiek – wartości – sens. Studia z psychologii egzystencji*, red. K. Popielski, Lublin 1996, s. 63-68.

– są czynnikami umożliwiającymi twórcze przeżycie i radzenie sobie w sytuacji cierpienia.

Wymienione funkcje wartości można odnieść także do pedagogicznego rozumienia wartości i znaczenia, jakie pełnią one w życiu człowieka.

II. WYCHOWANIE DO WARTOŚCI

Wychowanie to proces, który odbywa się nie tylko w rodzinie, ale także w szkole i w codziennych relacjach ogólnoludzkich. Wychowując, przekazujemy młodemu pokoleniu wartości. Pożądanym jest stan, w którym przekazujemy wyłącznie pozytywne treści. Jest to jednak niezwykle trudne, biorąc pod uwagę mnogość różnorodnych sytuacji, z którymi młodzież spotyka się na co dzień. Wpływają bowiem na nią oddziaływania zarówno ze strony rodziny, jak i szkoły, grup rówieśniczych, społeczności lokalnej oraz mass mediów, które przekazują często różniące się treści.

W. Furmanek²⁵ rozpatruje kwestię wychowania w kilku wymiarach:

1. Wychowanie to podmiotowe zadanie stawiania się człowiekiem;
2. Wychowanie to obdarowywanie własnym człowieczeństwem;
3. Wychowanie jako twórczość;
4. Wychowanie jako proces internalizowania wartości;
5. Wychowanie jako spotkanie osób.

Należy podkreślić, że wychowanie jest zawsze powiązane z przekazywaniem wartości. Niezwykle ważną postacią w tym procesie jest osoba wychowawcy. By mówić o jego pozytywnym wpływie na wychowanek, należy wziąć pod uwagę to, czy sam kieruje się w życiu wartościami pozytywnymi. Z pedagogicznego punktu widzenia pożądanym jest stan, w którym wychowanek przyjmuje dane wartości jako swoje, gdy stają się dla niego ważne, a ich uznanie nie jest wynikiem odczuwania pewnych nacisków na swoją osobę. Wychowanie jest przekazywaniem części siebie, swojego sposobu myślenia, postępowania, wartości, którymi się kieruje. To od jego jakości zależy ukształtowanie młodego człowieka.

Należy podkreślić, że nie można mówić o procesie wychowania bez odniesienia go do wartości. Wartości są istotnym elementem, częścią składową konstytuującą sytuację wychowawczą oraz dokonujący się na jej podłożu pro-

---

²⁵ W. F u r m a n e k, *Człowiek, człowieczeństwo, wychowanie*, Rzeszów 1995, s. 49.

ces wychowania. M. Nowak²⁶ podkreśla, że jeśli w pedagogice wychowawcom, rodzicom, zabraknie zainteresowania się wartościami w procesie wychowania, to faktycznie zabraknie tego, co rozumiemy jako działalność wychowawcza, a więc zabraknie wychowania. Autor ten konkluduje dalej, że w procesie wychowania wartości mogą występować w treściach, metodach i celach stawianych jako wychowawcze (bądź dydaktyczne, instytucjonalne).

Do najważniejszych środowisk, które wychowują do wartości, należy zaliczyć rodzinę, szkołę oraz mass media. Rodzina stanowi wzorzec preferowanych i realizowanych w życiu dorosłym modeli zachowań, kultury, a także wyznawanych wartości, wzorce, które dzieci wynoszą ze swoich domów, są przez nie interioryzowane i przenoszone na płaszczyznę życia społecznego. Rodzina to pierwsza „szkoła” w życiu dziecka, w której nabywa ono podstawowych wzorów zachowań i postaw wobec innych, a rodzice stają się pierwszymi pedagogami, nauczycielami życia²⁷. Należy podkreślić, iż przebieg procesu kształtowania i przekazywania wartości w rodzinie zależy od stopnia jej przygotowania do życia małżeńskiego i rodzinnego, stosowanych metod i walorów osobistych, jakimi odznaczają się wychowujący rodzice, a także uwarunkowany jest konkretną sytuacją, w jakiej żyje rodzina²⁸.

Kolejnym, ważnym środowiskiem wychowującym do wartości jest szkoła. Wychowanie w szkole odbywa się w sposób zamierzony, ale i niezamierzony, spontaniczny (kontakty z rówieśnikami, innymi niż nauczyciele pracownikami szkoły). Polska szkoła nie zawsze realizuje/ma czas na realizację funkcji wychowawczej, a w tym wychowanie do wartości. Można powiedzieć, iż przeładowane programy nauczania, skupienie się na edukacji, zdobywanie coraz to nowych umiejętności nie ułatwiają przekazywania wartości. Często nie ma na to po prostu czasu. Z pedagogicznego punktu widzenia najwłaściwsza dla prawidłowego rozwoju społeczno-moralnego wydaje się sytuacja, kiedy to te same wzory zachowania i wartości uznawane są zarówno przez rodzinę, jak i szkołę. Jak podkreśla M. Przetacznik-Gierowska i G. Makiełło-Jarża²⁹, różnice między danymi środowiskami prowadzą do zagubienia się

---

²⁶ M. Nowak, *Wartości i ich występowanie w procesie wychowania*, w: *Człowiek – wartości – sens*, s. 256-257.

²⁷ A. Łagoda, *Edukacyjna rola współczesnej rodziny wobec przemian i oczekiwań*, „Edukacja” 2008, nr 4, s. 16.

²⁸ R. Podgórski, *Znaczenie rodziny w edukacji wartości w życiu społecznym*, „Edukacja i Dialog” 2008, nr 5, s. 49.

²⁹ M. Przetacznik-Gierowska, G. Makiełło-Jarża, *Psychologia rozwojowa i wychowawcza wieku dziecięcego*, Warszawa 1992, s. 314.

wychowanka zarówno w systemie wartości czy norm, jak i w sposobach zachowania się, które przyjmują postać zachowań kompromisowych czy wręcz konformistycznych.

W środowisku szkolnym centralną rolę odgrywa nauczyciel-wychowawca. Świadomy swej roli i funkcji może skutecznie wprowadzać młodzież w świat wartości, mimo przeładowanego programu, ciągłej walki z czasem i dużej ilości dokumentacji. Sama postawa, przykład nauczyciela może być nieocenionym wzorem, osobą godną naśladowania.

Na koniec tych teoretycznych rozważań chciałabym zwrócić uwagę na wpływ mass mediów na preferowane przez młodzież wartości. Żyjemy w czasach wykreowanych przez media. Można zaryzykować stwierdzenie, iż są one środowiskiem wychowawczym, które ma ogromny wpływ na wychowanie młodzieży³⁰. Są one scalone z codziennym życiem rodziny poprzez stałe, nierzadko wielogodzinne korzystanie z nich przez wszystkich członków rodziny. Media tworzą przestrzeń informacyjną, medialną, w której zachodzą określone relacje między rodziną a mediami. Dzieje się to za sprawą określonego zakresu i sposobu korzystania z nich, charakteru odbioru poszczególnych treści. Relacje te, których skutkiem są różnego rodzaju przeżycia, doznania, doświadczenia, zmiany w sferze poznawczej i emocjonalnej osobowości, w kontaktach społecznych przybierają postać wartości, korzyści lub też destrukcji, zagrożeń³¹.

Niezależnie od tego, czy dostrzega się pozytywny, czy negatywny wpływ mass mediów, należy zdawać sobie sprawę z tego, iż mają one olbrzymie możliwości modelowania świadomości człowieka, kreowania tożsamości jego zachowań. Należy jednak umiejętnie z nich korzystać³². Rodzice w ogromnej części są odpowiedzialni za jakość korzystania z mediów przez ich dzieci. Nikt, tak jak oni, nie jest uprawniony do kontrolowania w tej dziedzinie. Dodatkowe wsparcie szkoły w tej kwestii może nauczyć młodzież wybierania tego, co najlepsze.

---

³⁰ J. G a j d a, *Media w edukacji*, Kraków 2002, s. 113.

³¹ J. I z d e b s k a, *Współczesna rodzina wobec eksplozji mediów elektronicznych – wyzwaniem dla edukacji medialnej*, „Edukacja” 2009, nr 9, s. 27-34.

³² Tamże.

1. OMÓWIENIE WYNIKÓW BADAŃ WŁASNYCH

Celem badań własnych było poznanie wartości preferowanych przez młodzież gimnazjalną oraz zwrócenie uwagi osób pracujących i przebywających z młodzieżą na wpływ preferowanych wartości na jakość jej życia, na rolę, jaką kadra pedagogiczna i osoby z otoczenia młodzieży odgrywają lub mogą odgrywać w dokonywanych przez nią wyborach wartości. Problem główny zawierał się w następującym pytaniu: Jakie wartości preferuje młodzież gimnazjalna? W jego ramach wyodrębniono następujące pytania szczegółowe: Jaki jest stosunek badanych do wartości allocentrycznych, przyjemnościowych, prospołecznych, materialnych, rodzinnych? Jak przedstawia się preferowana przez młodzież pozycja określonych grup wartości? W jaki sposób wartości preferowane przez młodzież uzależnione są od jej miejsca zamieszkania? W jaki sposób płeć wpływa na preferowane przez młodzież wartości?

Badania zostały przeprowadzone w trzech gimnazjach na terenie województwa świętokrzyskiego w 2010 r., z wykorzystaniem metody sondażu diagnostycznego, a w jego ramach ankiety (autorskiej). Łącznie przebadanych zostało dziewięćdziesięciu dwóch gimnazjalistów z klas drugich: czterdziestu dwóch chłopców i pięćdziesiąt dwie dziewczynki. Ze środowiska wiejskiego ankietę wypełniło czterdziestu ośmiu uczniów, z miejskiego czterdziestu czterech.

2. ZMIENNE SPOŁECZNO-DEMOGRAFICZNE WARUNKUJĄCE WYBÓR OKREŚLONYCH WARTOŚCI

Badani – jak wspomniano – to uczniowie drugich klas gimnazjum, a więc młodzież w – ogólnie spostrzeganym jako trudny – okresie rozwojowym. To czas burzliwego dojrzewania, trudnych decyzji, wyborów, buntu. Poznanie świata wartości młodzieży ukazuje wszelkie braki, jak i pożądane efekty wychowawczych zabiegów, tak rodziców, jak i szkoły. Poznanie tej kwestii pozwoli na lepsze formułowanie celów wychowania. Dzięki gruntownemu zapoznaniu się z preferowanymi przez młodzież wartościami istnieje możliwość „ingerencji wychowawczej”, uwrażliwiania młodych ludzi na te wartości, które są przez nich rzadko wybierane, a zarazem cenne z punktu wychowawczego.

Analiza środowiska rodzinnego badanych uczniów prowadzi do następujących wniosków: siedem matek posiada wykształcenie podstawowe, dwadzieś-

cia cztery – zawodowe, tyle samo wskazało na wykształcenie średnie, wyższym wykształceniem legitymowało się trzydzieści siedem matek. Co do wykształcenia ojca, pięciu uczniów wskazało na wykształcenie podstawowe, dwudziestu pięciu – na zawodowe, trzydziestu czterech – na średnie, na wyższe dwudziestu ośmiu. Reasumując: wśród rodziców badanych uczniów jest niewielka liczba (odsetek) z wykształceniem podstawowym, nieco wyższa w przypadku matek. Dominuje wykształcenie średnie w przypadku ojców i wyższe u matek. Należy nadmienić, iż wykształcenie wyższe rodziców deklarowała większa liczba młodzieży z miasta. Większość rodziców ma zatem wykształcenie średnie i wyższe. Grupa ta stanowi ponad 60% badanych.

Zdecydowana większość badanych uczniów ocenia swoją sytuację materialną jako bardzo dobrą i dobrą. Za przeciętną opowiedziało się szesnastu ankietowanych, za złą tylko dwóch. Nikt nie wskazał na odpowiedź „bardzo zła”. Jest to więc grupa dość jednorodna pod badaniem względem. Sytuację materialną badanych przedstawia tabela 1.

Tabela 1. Sytuacja materialna badanych

Sytuacja materialna	Liczba osób	%
bardzo dobra	30	32
dobra	44	48
przeciętna	16	18
zła	2	2
bardzo zła	0	0
RAZEM	92	100

Źródło: badania własne

W omawianych badaniach pytano także o relacje z rodzicami i rodzeństwem. Wśród badanych tylko siedmiu ocenia relacje z rodzicami jako przeciętne, a czterech jako złe. Reszta ocenia je dobrze (47) i bardzo dobrze (34). Relacje z rodzeństwem przybierają podobne proporcje. Większość wskazuje na dobre i bardzo dobre (odpowiednio: 37, 32). Wśród ankietowanych ośmiu wskazuje, iż nie ma rodzeństwa. Swoje relacje jako złe ocenia siedmiu pytanych, a jako przeciętne ośmiu.

Najczęściej wybieranymi formami spędzania czasu wolnego są: słuchanie muzyki i spędzanie czasu ze znajomymi. Tuż za nimi znalazły się: uprawianie sportu, turystyki oraz oglądanie telewizji. Często wskazywane są także kino, teatr oraz czytanie książek. Niestety, nikt z badanych nie zaznaczył jako swojej formy spędzania czasu wolnego zwiedzania muzeów, wystaw. Ankietowani podawali także inne formy wykorzystania wolnego czasu, głównie Internet, ale także grę na instrumentach muzycznych, fotografię. Wśród hobby często pojawiała się motoryzacja, wcześniej wspomniana fotografia, książki tematyczne, także parapsychologia i psychologia, plastyka, muzyka.

Ankieta zawierała także pytanie odnośnie do średniej ocen badanych. Przedział między 2,0 a 2,9 zaznaczyło siedmiu badanych, między 3,0 a 3,9 – dwudziestu ośmiu, między 4,0-4,9 – trzydziestu sześciu, ostatni przedział: 5,0 i więcej – dwadzieścia jeden osób.

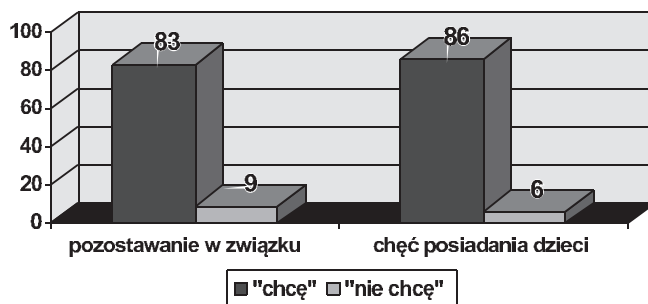
Zdecydowana większość badanych, to jest siedemdziesięciu czterech deklaruje się jako osoby wierzące, praktykujące. Nie ma wśród nich żadnej osoby, która wskazywałaby na inną religię niż katolicka. Jako osoby wierzące, lecz niepraktykujące zadeklarowało się dwanaście osób. Wśród ankietowanych było sześć osób niewierzących. Zmienna ta nie będzie zatem odgrywała znacznej roli w ocenianiu badanych grup wartości.

Na pytanie odnośnie do wykształcenia, jakie zamierzają uzyskać badani, zdecydowana większość – pięćdziesiąt trzy osoby – wskazała na wykształcenie wyższe. Dwoje ankietowanych deklaruje poprzestanie na wykształceniu podstawowym, ośmiu zamierza uzyskać wykształcenie zawodowe, czternastu średnie. Niezdecydowanych było piętnastu badanych. Jest to wynik zadowalający. Wydaje się, iż młodzież docenia rolę wykształcenia w swoim życiu, jego wpływ na kształt swojej przyszłości. Wpływ na to mają zapewne także rodzice badanych, którzy – jak wynika z wcześniejszej analizy – w zdecydowanej większości mają wykształcenie średnie i wyższe.

Uczniowie w kwestii zawodu, jaki chcieliby wykonywać w przyszłości, prezentują następujące stanowiska: trzydzieści siedem osób chciałoby wykonywać zawód związany z pracą umysłową, dwadzieścia osiem z pracą fizyczną, dwudziestu siedmiu badanych zamierza założyć własną działalność gospodarczą. Nie ma więc przeważającej większości w którejś z odpowiedzi. Dość duży wydaje się odsetek młodzieży chcącej samodzielnie zapewnić sobie miejsce pracy poprzez założenie własnej działalności. Może to świadczyć o dużej aktywności, odwadze młodych ludzi do stawiania sobie dużych wymagań, podejmowania ryzyka. Własna firma kojarzy się też

z większymi dochodami, prestiżem, co może zachęcać młodzież do takiego działania.

W ankiecie zawarte było także pytanie dotyczące stosunku badanych do małżeństwa i posiadania dzieci. Wyniki badań przedstawia wykres.

Stosunek badanych do małżeństwa i posiadania dzieci

Źródło: badania własne

Z danych zawartych na wykresie wynika, że większość badanych deklaruje, iż zamierza w przyszłości pozostawać w stałym, sformalizowanym związku małżeńskim. Tylko dziewięciu badanych zaznaczyło odpowiedź: „nie zamierzam”. Tak samo przedstawia się sytuacja w kwestii posiadania dzieci. Wśród ankietowanych sześćoro nie chce mieć dzieci. Ogólne wyniki skłaniają jednak do tego, by pozytywnie ocenić pod tym względem badanych, zwłaszcza w czasach, w których panuje moda na bycie „singlem”, niezakładanie rodziny i nieposiadanie dzieci. Deklaracja posiadania rodziny wydaje się odzwierciedleniem dużego jej znaczenia w życiu młodzieży. Zapewne na takie ukształtowanie się odpowiedzi ma wpływ religia badanych. Zdecydowana większość deklaruje się jako katolicy. Małżeństwo i posiadanie dzieci odgrywa tutaj ogromną rolę.

3. PREFERENCJE OKREŚLONYCH GRUP WARTOŚCI BADANEJ MŁODZIEŻY

Miejsce zamieszkania a preferowane przez badanych wartości

Wartości preferowane przez badaną młodzież zależą od wielu zmiennych. Szczególnie interesującym zagadnieniem jest wpływ miejsca zamieszkania na preferowane wartości, czy w ogóle występuje, oraz czy preferowane przez młodzież miejską i wiejską wartości różnią się. Zacznę od wartości allocentrycznych. Reprezentują one stosunek do przyjaźni, koleżeństwa. Badana

grupa to młodzież gimnazjalna. Należy więc założyć, że uznanie tej grupy wartości będzie duże.

Z otrzymanych danych wynika, że młodzież wysoko oceniła zdania (opinie) wchodzące w skład grupy wartości allocentrycznych³³. Średni wskaźnik uznania wynosi 1,10. Średni wskaźnik oceny wśród badanych z miasta wynosi 1,06. Badani ze wsi ocenili je na 1,15. Nie ma więc istotnej różnicy wśród badanych ze wsi i z miasta. Zgodnie więc z założeniem, pozycja tej grupy wartości jest wśród badanych wysoka. Młodzież docenia wartość przyjaźni, analizując oceny poszczególnych zdań (opinii) można zauważyć, iż podważenie tej wartości zdarza się sporadycznie. Więzy koleżeńskie, przyjaźnie są dla wielu chłopców i dziewcząt ważną ostoją w przypadku konfliktów w rodzinie, niepowodzeń szkolnych i różnych zawirowań, które spotykają każdego człowieka. Potwierdza to pytanie na temat form spędzania czasu wolnego, gdzie bardzo często gimnazjaliści wskazywali na przebywanie ze znajomymi, przyjaciółmi.

Kolejne opinie dotyczą wartości przyjemnościowych. Średni wskaźnik ich oceny wynosi 0,94 i jest nieco niższy niż w przypadku wartości allocentrycznych. Wartości przyjemnościowe zostały także wysoko ocenione przez młodzież, szczególnie przez młodzież ze wsi. Jej średni wskaźnik w tej grupie wyniósł 1,08. Wśród badanych z miasta znalazło się więcej negatywnych ocen poszczególnych zdań (opinii). Średni wskaźnik oceny danej wartości wyniósł w tej grupie 0,78. Młodzież wiejska zatem w większym stopniu docenia tę grupę wartości. Zdania (opinie): „Czas młodości powinno spędzać się w toku nieustannych przygód, zabaw, przyjemności” i „Dobrze

---

³³ Kwestionariusz do badania wartości został opracowany na podstawie narzędzia M. Szymańskiego „100 zdań – 100 odpowiedzi”. Wśród 100 zdań podanych w kwestionariuszu autora znalazło się 10 grup wypowiedzi, każda składająca się z 10 zdań, reprezentujących określone grupy wartości. W omawianych badaniach posłużono się 25 zdaniami składającymi się z 5 grup wartości po 5 wypowiedzi każda. Uwzględniono następujące grupy wartości: allocentryczne, prospołeczne, przyjemnościowe, rodzinne i materialne. Co piąte zdanie dotyczyło jednej z nadanych grup wartości. Badani oceniali każde ze zdań w pięciostopniowej skali: 1) zgadzam się zdecydowanie, 2) raczej zgadzam się, 3) nie wiem, nie mam zdania, 4) raczej nie zgadzam się, 5) zdecydowanie nie zgadzam się. Udzielając odpowiedzi graficznie, uczniowie używali następujących symboli: 1) ++ (aprobata danego zdania), 2) + (umiarkowana aprobata), 3) „O” (ambiwalencja) 4) „-” (umiarkowana negacja), 5) „- -” (negacja, całkowite odrzucenie). Pozwoliło to na zamianę opinii na oceny (punkty): 1) 2 pkt., 2) 1 pkt., 3) 0 pkt., 4) – 1 pkt., 5) – 2 pkt. i wskazanie najwyższej ocenianej grupy wartości. Niektóre zdania (11, 16, 22, 13, 9, 14, 19, 10) punktowane były na odwrót do pozostałych, gdyż formułowane były przekornie. Wyliczona średnia ocen opinii badanych do zdań wskaźnikowych jest wyrazem ich stosunku do każdej z grup wartości.

jest używać życia, by mieć co wspominać” – dostały wśród wszystkich badanych osób najwyższe noty. Niewielu badanych je odrzuciło poprzez niską ocenę. Młodzi chcą więc korzystać ze swojego życia, ważne są dla nich codzienne przyjemności, zabawy, miłe spędzanie czasu.

Wartości prospołeczne to kolejna grupa wartości badanych wśród gimnazjalistów. Zdania (opinie) odnoszące się do tej grupy wartości uzyskały wyższe noty wśród badanych ze wsi. Średni wskaźnik oceny w tej grupie wyniósł 0,84. W grupie badanych z miasta wyniósł 0,71. Jest to więc grupa wartości dość wysoko oceniana. Można więc wnioskować, iż młodzież widzi potrzebę pomagania innym, działania na rzecz społeczeństwa. Nie jest tak egoistyczna, jak się często sądzi. Poświęcanie się dla innych, dla zdecydowanej większości badanych przynosi wiele satysfakcji. Widzą sens w poświęcaniu czasu na działalność społeczną. Zastanawia jedynie ocena zdania (opinii): „By w życiu coś osiągnąć, nie należy przejmować się innymi” – osób, które z tą opinią się nie zgadzają, jest niewiele więcej od tych badanych, którzy z danym stwierdzeniem się zgadzają.

Analizując opinie uczniów o poglądach wyrażających wartości rodzinne, można stwierdzić, że nie ma istotnej różnicy średniej oceny tych wartości między badanymi we wsi i z miasta. Średni wskaźnik oceny danej wartości wynosi 0,56. Jest więc mniejszy jedynie od wskaźnika wartości materialnych. Dziwi zatem fakt dość niskiej oceny tej grupy wartości, tym bardziej że zdecydowana większość badanych oceniła swoje relacje z rodzicami i rodzeństwem dobrze i bardzo dobrze oraz zamierza założyć w przyszłości rodzinę. Należy dodać, że badanie obejmowało młodzież w wieku 14-15 lat, dla której w tym momencie rozwojowym (na tym etapie życia) rodzina nie jest najważniejsza.

Inna grupa badanych wartości to wartości materialne. Zostały one przez uczniów umieszczone poniżej ambiwalencji. Nie mają istotnego znaczenia dla ankietowanych. Ich średni wskaźnik uznania wynosi: – 0,15. Wśród badanych ze wsi jest nieco niższy: – 0,25. Badani z miasta ocenili omawianą grupę wartości na – 0,05. Wbrew więc częstym opiniom społecznym, dzisiejszej młodzieży nie zależy w dużej mierze na pieniądzach, rzeczach materialnych. W wyborze zawodu ważniejsze są zainteresowania niż zarobki. Zdanie (opinia): „Pieniądze nie dają szczęścia” zostało różnie ocenione przez badanych. Opinie są tu podzielone. Część ankietowanych zgodziła się z daną opinią, mniej więcej taka sama liczba osób ją zanegowała. Szczegółowo dane te przedstawiają się następująco: *pieniądze nie dają szczęścia*: – 15 osób z miasta potwierdziło to zdanie, 21 zanegowało; 21 osób ze wsi potwierdziło

to zdanie, 17 zanegowało; 8 badanych z miasta i 10 ze wsi nie miało na ten temat zdania.

Reasumując: wartości preferowane przez badanych uczniów, uwzględniające ich miejsca zamieszkania, można zilustrować za pomocą następujących danych (średnie wskaźników ocen poszczególnych grup wartości) zamieszczonych w tabelach 2, 3 i 4.

Tabela 2. Wartości preferowane przez badanych z miasta

Ranga	Wartości	Średni wskaźnik oceny wartości
1	allocentryczne	1,06
2	przyjemnościowe	0,78
3	prospołeczne	0,59
4	rodzinne	0,56
5	materialne	- 0,05

Źródło: badania własne

Tabela 3. Wartości preferowane przez badanych ze wsi

Ranga	Wartości	Średni wskaźnik oceny wartości
1	allocentryczne	1,15
2	przyjemnościowe	1,08
3	prospołeczne	0,85
4	rodzinne	0,57
5	materialne	- 0,25

Źródło: badania własne

Tabela 4. Wartości preferowane przez badanych – zestawienie ogólne

Ranga	Wartości	Średni wskaźnik oceny wartości
1	allocentryczne	1,10
2	przyjemnościowe	0,94
3	prospołeczne	0,71
4	rodzinne	0,56
5	materialne	- 0,15

Źródło: badania własne

Wartości preferowane przez badanych z miasta i ze wsi nie różnią się zatem zasadniczo. Na pierwszym miejscu młodzież stawia wartości allocentryczne. Jest to jedyna grupa, której średni wskaźnik uznania jest wyższy od 1,0, co oznacza, że tylko te wartości są uznawane przez ogół badanych w sposób silniejszy lub umiarkowany. Wartość przyjaźni i koleżeństwa dla gimnazjalistów nie podlega zatem dyskusji. Na drugim miejscu znalazły się wartości przyjemnościowe. Z badań wynika, że młodzież korzysta z radości życia, wykorzystując najlepszy do tego czas. Trzecie miejsce zajmują wartości prospołeczne. Młodzi zatem nie ograniczają swoich zainteresowań do wąskiej grupy znajomych, lecz wykazują zainteresowanie problemami ogólnospołecznymi, co powinno cieszyć.

Zaskakuje natomiast dość niska ocena wartości rodzinnych zajmujących czwartą pozycję, biorąc pod uwagę otrzymane wcześniej dane, z których wynika, iż młodzież dobrze ocenia swoje kontakty z rodzicami i rodzeństwem oraz zamierza w przyszłości założyć rodzinę. Można przypuszczać, iż jest to wynik trwającego od wielu lat kryzysu rodziny oraz pewnej nieumiejętności szkoły w przekazywaniu najbardziej elementarnych wartości.

Na ostatnim miejscu uplasowały się wartości materialne. Jako jedyne mają wskaźnik poniżej „0”. Fakt ten wydaje się zaskakujący w czasach konsumpcyjnych, które mamy obecnie. Przemawia on więc na korzyść młodych ludzi.

Płeć a wartości preferowane przez badanych

Ze zdecydowanie wyższą oceną wartości allocentrycznych mamy do czynienia u badanych dziewcząt. Średni wskaźnik oceny u dziewcząt wynosi 1,26, u chłopców natomiast 0,99. Przyjaźń, serdeczne stosunki koleżeńskie, wsparcie ze strony znajomych jest więc ważniejsze dla badanych dziewcząt

niż chłopców. Najważniejsza różnica w opiniach występuje w zdaniu (opinii): „Jeśli komuś w życiu dobrze się wiedzie, właściwie przyjaźnie i koledzy są mu niepotrzebni”. Znacznie więcej dziewcząt całkowicie nie zgodziło się z tym stwierdzeniem, były zatem bardziej konsekwentne w ocenie omawianej grupy wartości.

Analiza ocen wartości przyjemnościowych pozwala stwierdzić, iż nie ma istotnej różnicy między średnimi ocen badanych dziewcząt i chłopców. W obydwu grupach dana grupa wartości została wysoko oceniona. Są to więc wartości jednakowo ważne dla całej grupy badanych (średnia ocena dla dziewcząt 0,93, dla chłopców 0,92).

Ocena opinii wartości prospołecznych znacznie różni się między grupą badanych chłopców a dziewcząt. Dziewczęta znacznie wyżej oceniły tę grupę wartości. Średni wskaźnik oceny wartości w tej grupie wynosi 0,93, u chłopców natomiast 0,48. Dziewczęta zatem znacznie częściej i w wyższym stopniu dostrzegają potrzebę działania na rzecz społeczeństwa, bezinteresowności.

Wartości rodzinne zostały ocenione nieco wyżej przez dziewczęta. Średni wskaźnik oceny wśród nich wyniósł 0,60. Chłopcy ocenili daną grupę na 0,48. Nie wystąpiły istotne różnice w ocenie poszczególnych zdań (opinii).

Wartości materialne zostały ocenione przez badanych na mniej więcej tym samym poziomie. Nie ma istotnych różnic w opiniach między badanymi chłopcami a dziewczętami. Dana grupa wartości nie odgrywa dużej roli w życiu młodzieży, została przez badanych umiejscowiona poniżej ambiwalencji. Jednak stosunek do zdania: „Człowiekowi, który ma pieniądze, łatwiej w życiu wszystko osiągnąć”, powinien zastanawiać. Zarówno chłopcy, jak i dziewczęta bowiem uważają, w przeważającej większości, iż pieniądze mogą pomóc w osiągnięciu pewnych rzeczy. Z jednej więc strony wartości materialne nie są priorytetem w życiu młodzieży, z drugiej zaś spostrzegane są przez nią jako coś, co może to życie ułatwić.

Z powyższej analizy wynika, że preferowane przez dziewczęta i chłopców dane grupy wartości są podobne. Na pierwszym miejscu znalazły się wartości allocentryczne, na drugim przyjemnościowe, na trzecim prospołeczne, na kolejnych natomiast – rodzinne i materialne. Różnice wystąpiły jednak w średnim wskaźniku oceny wartości. Największa różnica pomiędzy dziewczętami i chłopcami wystąpiła w deklarowanych wartościach allocentrycznych, prospołecznych i rodzinnych. U dziewcząt wskaźnik ten był zdecydowanie wyższy. Szczegółowe zestawienie otrzymanych danych zawiera tabela 5.

Tabela 5. Porównanie wartości preferowanych przez dziewczęta i chłopców

Dziewczęta			Chłopcy		
Ranga	Wartości	Średni wskaźnik oceny wartości	Ranga	Wartości	Średni wskaźnik oceny wartości
1	allocentryczne	1,26	1	allocentryczne	0,99
2	przyjemnościowe	0,93	2	przyjemnościowe	0,92
3	prospołeczne	0,9	3	prospołeczne	0,52
4	rodzinne	0,6	4	rodzinne	0,48
5	materialne	-0,14	5	materialne	-0,13

Źródło: badania własne

PODSUMOWANIE I WNIOSKI

Wartości – niezależnie od znaczenia, jakie im nadajemy na gruncie różnych dyscyplin naukowych – są niezmiernie ważne dla każdego człowieka, wszystkich aspektów i dziedzin jego życia. Wyznaczają jego aktywność: poznawczą, emocjonalną, społeczną i duchową. Ogólnie nadają sens życia. W przypadku młodzieży decydują ponadto o podejmowanych kierunkach i realizowanych drogach edukacyjnych. Decydują o tym, co jest w życiu cenne, co pożądanе, do czego w życiu dążymy.

Wartości na ogół nie funkcjonują w sposób oderwany, pojedynczo, lecz w świadomości ludzi tworzą pewne układy. Prowadzi to do tworzenia się systemów wartości. Wartości ponadto są uporządkowane i hierarchiczne. Jedne są ważniejsze, cenniejsze od innych. Wartości wyższego rzędu (pierwszoplanowe) w większym stopniu mają wpływ na życie człowieka. To one decydują o tym, czego on pragnie, a co jest dla niego obojętne.

Przeprowadzone badania miały na celu poznanie wartości preferowanych przez młodzież gimnazjalną. Badana grupa najwyżej oceniła wartości allocentryczne. Przyjaciele, koledzy są niezwykle ważni w życiu dorastającej młodzieży. Często są to powiernicy najskrytszych sekretów. Wartości allocentryczne uzyskały dużo większą ocenę niż wartości rodzinne. Jest to normalne zjawisko, mając na uwadze wiek badanych. Jednak badana młodzież w zdecydowanej większości zamierza w przyszłości założyć rodzinę, co może sugerować, iż rodzina jest dla gimnazjalistów bardzo ważna. Można to również

wytłumaczyć faktem, iż zdecydowana większość badanych zadeklarowała się jako osoby wierzące, wszyscy z tychże osób jako katolicy. Posiadanie dzieci i pozostanie w stałym związku małżeńskim jest dla tego wyznania sprawą kluczową.

Okres dojrzewania, w którym się teraz badani uczniowie znajdują, nierzadko burzliwy, żądny zabawy, rozrywki może mieć wpływ na wysoką ocenę wartości przyjemnościowych, które ulokowały się na drugiej pozycji. Młodzież mająca dzisiaj większe możliwości, niż jeszcze kilka/kilkanaście lat temu, nie „marnuje” okresu młodości, chce korzystać z tego, co przynosi nowy dzień. Na trzeciej pozycji znalazły się wartości prospołeczne, co świadczy o wrażliwości młodych na potrzeby społeczne. Czwarta lokata (pozycja) wartości rodzinnych mimo wszystko smuci. Mimo pozytywnych relacji z rodzicami i rodzeństwem, młodzież nie oceniła tej grupy wartości zbyt wysoko. Być może jest to potwierdzenie kryzysu rodziny. A przecież właśnie rodzina ma największą rolę do spełnienia, jeśli chodzi o przekazanie wartości. Cieszy natomiast niska ocena wartości materialnych. Zdecydowana większość ocenia swoje warunki materiale jako dobre i bardzo dobre, co stanowi o akceptacji tego, co posiadają.

Wyżej przedstawiona pozycja poszczególnych grup wartości została oparta na podziale badanych ze względu na miejsce zamieszkania i płeć. Miejsce zamieszkania nie różnicuje otrzymanych wyników. Przy podziale badanych według płci otrzymano jednak różniące się nieznacznie preferowane grupy wartości.

Badana młodzież (bez względu na miejsce zamieszkania i płeć) optymistycznie patrzy w przyszłość. Wielu z młodych ludzi zamierza studiować. Mimo dużych różnic w uzyskiwanej średniej ocen, przeważająca liczba uczniów docenia wartość dalszej edukacji. Duża część myśli o założeniu własnej firmy. Wszyscy deklarują, że będą czynni zawodowo. Zdecydowana większość ma zamiar założyć rodzinę. By tego dokonać, muszą podjąć w swoim życiu wiele trudnych decyzji. Mają świadomość, że każdy błąd oddala od celu. Nauczanie wartości odgrywa więc ogromną rolę w kształtowaniu młodego człowieka. To one pokierują jego wyborami, decyzjami. Nie tylko rodzice, nauczycie, wychowawcy, ale każdy z nas ma ogromny wpływ na młodego człowieka dopiero szukającego siebie, swojej drogi życiowej. Nierzadko w obecnym chaosie jest mu trudno. Dlatego przekazywanie, nauczanie, a w szczególności własny przykład mogą wiele ułatwić, wyznaczając kierunek wartościowania. Jednakże, aby przekazywać, należy wcześniej poznać wartości preferowane, tj. cenne dla młodzieży.

BIBLIOGRAFIA

- B ł a s i a k A.: Młodzież wobec wartości, „Horyzonty Wychowania” 2004, nr 3.
- B ł a s i a k A.: Młodzież – świat wartości, Kraków: WAM 2002.
- D e n e k K.: Wartości i cele edukacji szkolnej, Poznań–Toruń: Edytor 1994.
- D o n i e c R.: Stanisława Brzozowskiego filozofia pracy jako wartości i tworzywa kultury, w: Spór o wartości w kulturze i wychowaniu, red. F. Adamski, Kraków: Uniwersytet Jagielloński 1991.
- D y c z e w s k i L.: Kultura polska w procesie przemian, Lublin: TN KUL 1995.
- F u r m a n e k W.: Człowiek, człowieczeństwo, wychowanie, Rzeszów: Wyd. Oświatowe FOSZE 1995.
- G a j d a J.: Media w edukacji, Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls 2002.
- G o o d m a n N.: Wstęp do socjologii, Poznań: Zysk i S-ka 1997.
- H o m p l e w i c z J.: Etyka pedagogiczna, Rzeszów: WSP 1996.
- I z d e b s k a J.: Współczesna rodzina wobec eksplozji mediów elektronicznych – wyzwaniem dla edukacji medialnej, „Edukacja” 2009, nr 9.
- K o ź m i ń s k a I., O l s z e w s k a E.: Z dzieckiem w świat wartości, Warszawa: Świat Książki 2007.
- Ł a g o d a A.: Edukacyjna rola współczesnej rodziny wobec przemian i oczekiwań, „Edukacja” 2008, nr 4.
- Ł o b o c k i M.: Wychowanie moralne w zarysie, Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls” 2002.
- Ł o b o c k i M.: Teoria wychowania w zarysie, Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls” 2004.
- M a r i a ń s k i J.: Wprowadzenie do socjologii moralności, Lublin: KUL 1989.
- M a t u s e w i c z Cz.: Psychologia wartości, Warszawa: PWN 1975.
- M e n d r a s H.: Elementy socjologii, Wrocław: Siedmioróg 1997.
- M i s z t a l M.: Problematyka wartości w socjologii, Warszawa: PWN 1980.
- N o w a k M.: Wartości i ich występowanie w procesie wychowania, w: Człowiek – wartości – sens. Studia z psychologii egzystencji, red. K. Popielski, Lublin: KUL 1996.
- P o d g ó r s k i R.: Znaczenie rodziny w edukacji wartości w życiu społecznym, „Edukacja i Dialog” 2008, nr 5.
- P o p i e l s k i K.: Wartości i ich znaczenie w życiu ludzi, w: Człowiek – wartości – sens. Studia z psychologii egzystencji, red. K. Popielski, Lublin: KUL 1996.
- P r z e t a c z n i k - G i e r o w s k a M., M a k i e ł ł o - J a r ż a G.: Psychologia rozwojowa i wychowawcza wieku dziecięcego, Warszawa: WSiP 1992.
- R y c z a n K.: Wartości katolików a typ środowiska miejskiego, Lublin: Gaudium 1992.
- S k o r n y Z.: Wartości a wychowanie, „Edukacja” 1990, nr 2.
- S z c z e p a ń s k i J.: Elementarne pojęcia socjologii, Warszawa: PWN 1970.
- S z y m a ń s k i M.: Młodzież wobec wartości. Próba diagnozy, Warszawa: Instytut Badań Edukacyjnych 2006.

S z y m a ń s k i M.J.: Młodzież wobec wartości, Warszawa: Instytut Badań Edukacyjnych 2000.

THE VALUES PREFERRED BY GYMNASIUM STUDENTS
A THEORETICAL AND EMPIRICAL STUDY

S u m m a r y

This article discusses the values most popular with *gymnasium* students. Theoretical approach refers to the issue of values as such, as well as to the problem of education in human values (in the review of sociological and psycho-pedagogical literature). The empirical part of the study discusses the author's research results. The research was aimed at investigating values which tend to be most popular with *gymnasium* students, and environmental factors determining students' choices of values, as well. In total, 92 second-year students of *gymnasium* were surveyed (48 living in urban areas and 44 living in rural areas). The values most popular with the respondents distinguished by the place of residence were as follows: allocentric values appeared to be preferable, the second popular were hedonistic values, then pro-social values, family values and finally, material values. Having taken sex as an independent variable, two different hierarchies of values for boys and girls were established. In case of girls, the most preferable values were as reported in the following order: allocentric values, pro-social values, hedonistic values, family and material values. The boy respondents, whereas, considered hedonistic values as most important, then allocentric values, family, pro-social and material values. Finally, the problems of education in human values, transmission of values, teaching values and particularly the examples set by parents and teachers were discussed.

Słowa kluczowe: wartości, hierarchia wartości, wychowanie do wartości, gimnazjaliści.

Key words: values, hierarchy of values, education in human values, gymnasium students.